

„CSEND ÉS SZÓ: AZ EVANGELIZÁCIÓ ÚTJA”

Pápai üzenet a Tömegkommunikáció 46. világnapjára

Szabó Ferenc SJ jegyzete az üzenetről

Nagy örömmel olvastam XVI. Benedek üzenetét a május 20-i világnapra. „A Tömegkommunikáció 2012-es világnapja közeledtével szeretnék megosztani veletek néhány gondolatot a kommunikáció emberi folyamatának egy szempontjáról, amelyet gyakran felejtnek, bár nagyon fontos, és amelyre manapság különösen is szükséges emlékeztetni. A csend és a szó kapcsolatáról van szó. A kommunikáció két mozzanata ez, amelyeknél ügyelni kell az egyensúlyra, az egymásutániságra és egymás kiegészítő szerepére, hogy megvalósulhasson az igazi párbeszéd és a mély közeledés a személyek között.”*

Így kezdődik a pápai üzenet. Valóban égetően időszerű téma a *csend és a szó* kapcsolata, egymást kiegészítő szerepe a személyközi kapcsolatokban, mindenfajta kommunikációban és párbeszédben, így az Istennel való kapcsolatunkban, az imában, továbbá az evangelizációban, amelyre a pápai üzenet különös figyelmet fordít.

Mi, idősebbek értetlenül és zavartan tapasztaljuk a sokszor elviselhetetlen zajt, hangzavart, az autókból vagy ablakokból kidübürgő, szakadatlan egyen-zenét. Ha nem is járunk diszkóba, filmekből tudjuk, hogy ott már az iszonyatosan hangos zenétől megszűnt minden kommunikáció. Az utazó, sőt sétáló fiatalok fülén ott lóg a magnó drótja. Egy pillanatig sem tudnak csendben maradni meglenni „zene”(zaj?) nélkül, nem érdekli őket a szomszéd, a külső világ, a béke és a csend hangja. A zenéhez is lényegileg hozzátartozik a szünet, a csend.

Szavak forrása: csend

Az olasz jezsuiták folyóirata, a *La Civiltà Cattolica* (2012.02.04) szerkesztőségi cikke, a pápai üzenetet kommentálva, néhány költőt is idéz (a tavalyi Nobel-díjas svéd Tomas Tranströmert és az olasz Ungarettit), hogy a fontos témát elmélyítse. Csakugyan nagy modern költők ráéreztek a csend és a szó mély kapcsolatára, és meglátásaiknak sikerült „beszédessé” formát adni. P. Szabó Ferenc 1985-ben itt Rómában közzétette három francia költő több versfordítását *Szavak forrása csend* címmel- bevezetőikkel, kommentárokkal: *Claudel, Valéry és Emmanuel* költészetében megvilágította éppen a pápa által most elemzett témát. Mindhármuk számára a szavak forrása: CSEND, bár más-más jelentést adnak a fogalomnak/élménynek. Most Claudeltől és Emmanueltől idézünk néhány gondolatot.

Paul Claudel (+ 1955) számára a költészet és a zene őseredeti egysége a lét szívében van: ez még nem költészet és nem zene, hanem *Csend-örvény*. A költő *Első Ódájában* ezeket írja a Memória Múzsájáról, Mnemosynéről :

„Az idősebb (Múzsza) nem beszél!

Hallgat, szemlélődik.

Megérez (mivel a szellem belső érzéke),

Tiszta, egyszerű, sérthetetlen! emlékezik.

(...)

Ő a belső óra; a szökellő kincs és a mély forrás...”

Claudel szerint a csend a művészet forrása és célja. Csend a kezdetnél és a végpontnál. Ezt kell elültetni az emberek szívébe. Ez a művész feladat, hacsak nem enged az esztétikai zsonglőrködés élvezetének, a 'gyermektorna-mutatványok lágyságának'. Mert a csend ugyan magány, de ugyanakkor kommúnió/kommunikáció is: összekapcsol másokkal. A 'tisza párbeszéd' költeményekben bontja ki az őseredeti Csend végtelen gazdagságát, úgy, hogy a Boldogság örök Csendjét célozza. (F. Varillon, Claudelt értelmezve.) Miként a teremtő Isten csendben mondta ki a „Legyen!-t, a költő nagy szeretettel gyermekként ismétli a teremtő szót. A költők, megnevezve a dolgokat, teremtik, „alapítják” a létet. (Ez a Hölderlint értelmező Heidegger gondolata is..)

Claudel így magyarázza: A költő nem tudja kimeríteni a valóságot, de látomásban valamiképpen megragadja a titkot, és szimbólumokkal kifejezi, „kimondja” a kimondhatatlant. Egy faág lombjának rezgése az egész tájat megjeleníti. „Sok zaj van a világban, mégis a fájdalomtól meghasadt szívű szerető meghallja a fa csúcsán a szibillikus levél remegését.”

Pierre Emmanuel (+1984), akinek – Baudelaire-en túl – mesterei Claudel és Péguy, a Megtestesülés költője, csodálatos lapokat írt *Az emberi arc (La Face humaine, 1965)* c. vallomáskötetében témánkról. Az ateizmusból megtért költő felfedezte a Másik embert, másokat és a legfőbb TE-t, Istent, és a szeretet tanúja lett: „*Szólni annyi, mint szeretni!* Szeretni nemcsak a nyelvet, hanem a szellemet, amely megnyilatkozik benne. (...) A nyelv szeretete aszkézishez vezet: ez a csend általi nevelés, a csend növekvő szeretete a szavakban: *óceáníz*. A szó szeretete a csend szeretete: a *mondani* ebben a belső elmélyítésben fokozatosan a *hallgatni* visszhangjává válik. A lélek lassan megérti, hogy egyedül a csend szeretet.”

„A költészet, mint az imádság, figyelem-aktus. A költő és az imádkozó felkészíti lelkét, betájolódik egy bizonyos csend meghallására. A költői teremtéshez, mint az imához, bízunk kell a csendben, hinnünk kell neki.” A költői szó a csend egyedülálló foka. E szó, paradox módon, korlátozza is a csendet, ellenállás az abszolút Csendnek. „Viszont az imádság jelenlét a csendnek, nyitottság a Csend felé. (...) Ha Isten előbb nincs jelen, tehát az ima első szava előtt, nem tudok imádkozni. Még ha feltételes módon imádkoznék is - Isten keresése, Isten kérdezése létéről – ez már elismerés, ez már Isten *űre*, hiánya...” Ez az űr, a hiány kimutat önmagából, és már valamiképpen Istenről tanúskodik. Idézzünk még Emmanueltól:

„A zaj társadalma, decibelek nagy termelője. Megszokott terünk nem más, mint képfalak közé bezárt zaj. Magát a természetet is beszennyezte a zaj. A zaj megöli a belső csendet, lehetetlenné teszi az eszmélődést. Mélységünk, miként a tengereké, alkalmatlanná válik az élet számára. A művészet küzdelem a szennyeződés ellen, erőfeszítés, hogy életet adjon a csendnek. De nem jut el erre – erről egyre inkább meggyőződom – hacsak nem hívja segítségül a Csendet, amely maga az Élet. Az ember csendje Isten Csendjéből merít életet. Sohasem értettem meg, hogy az emberek miért vádolják Isten csendjét. Ha azzal vádolják Istent, hogy hallgat, ez azt jelenti, hogy nem hisznek benne. Isten kifürkészhetetlen Csend. Dicsérnünk kellene ezt a Csendet, mint Isten egyik lényegi tulajdonságát. A Csend – a Lélek forrása. Minden ember számára elérkezik az évad, amikor megérti: az egyetlen Valóság tekintete előtt elhallgat a zaj, amelyet az emberek önmaguknak csapnak, és hogy elérkezett az idő, hogy *törekedjék meghallgatni Lelkét...*”

Isten Szava és Csendje (Hallgatása)

XVI. Benedek üzenete második részében alkalmazza megfontolásait a Isten Szava meghallgatására és hirdetésére. *Isten Szaváról és Csendjéről* eszmélődik: az Istennel való kapcsolatra, az imához szüksége csend megeremtésére, az Isten Szava hallgatására és elmélkedő elsajátítására, illetve az igehirdetésre és az evangelizációra fordítja figyelmünket. A különböző vallási hagyományokban a magány és a csend kiváltságos helyet foglal el, hogy a személyek rátaláljanak önmagukra és az Igazságra, amely mindennek értelmet ad. XVI. Benedek idézi *Verbum Domini* k. apostoli buzdítását (21. p.): „Amint Krisztus keresztje mutatja, Isten a hallgatásával is beszél. Isten hallgatása, a Mindenható és az Atya távolságának megtapasztalása döntő szakasza Isten Fia, a megtestesült Szó földi útjának is. Keresztre szegezetten panaszkodik e hallgatás okozta fájdalomról: 'Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?' (Mk 15, 34) Az engedelmségben elérkezvén élete utolsó leheletéhez, a halál sötétjében Jézus az Atyát hívta. (...) Jézusnak ez a tapasztalata jelzés értékű az ember helyzetét tekintve, akinek miután meghallotta és fölismerte Isten Szavát, találkoznia kell az Ő hallgatásával is. Oly sok szent és misztikus élte át ezt a tapasztalatot, és ma is része sok hívő életútjának. Isten hallgatása folytatja az Ő korábbi szavait. Ezekben a sötét percekben Ő a hallgatása misztériumában beszél. Éppen ezért a krisztusi kinyilatkoztatás folyamatában a hallgatás úgy jelenik meg, mint Isten Szavának folytonos megnyilvánulása” A kereszt Csendjében Isten szeretete, végső odaadottságában ékesszólóan beszél hozzánk. Krisztus halála után - Nagyszombaton – az egész föld néma marad:

Ha Isten szól az emberhez hallgatásával is, az ember is felfedezheti a csendben a lehetőséget, hogy Istenhez és Istenről szóljon. Itt a pápa még hivatkozik a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjaihoz intézett homíliájára (2006. 10. 06):

„Szükségünk van arra a csendre, amely szemlélődés lesz, amely beléptet bennünket Isten Csendjébe, és így elérkezünk ahhoz a ponthoz, ahol születik a Szó, a megváltó Szó.” Amikor Isten nagyságáról beszélünk, mindig elégtelen nyelvezetünk, és megnyílik a csendes szemlélődés tere. „Ebből a szemlélődésből születik belső erejében a küldetés sürgetése, a parancsoló szükséglete annak, hogy hirdessük, „amit láttunk és hallottunk”, hogy mindenki közösségben legyen Istennel (vö. 1Jn 1, 3). A csendes szemlélődés belemerít bennünket a Szeretet forrásába, ami aztán elvezet felebarátunk felé, hogy átérezzük fájdalmát, és felajánljuk Krisztus Fényét, az Ő Élet-üzenetét, az ő üdvözítő Szeretet-ajándékát.”

Ezután XVI. Benedek, Istennek emberi szóba testesült Szaváról elmélkedik: hivatkozik a Kinyilatkoztatásról szóló zsinati konstitúcióra (*Dei Verbum*, 2): „E kinyilatkoztatás rendje egymással bensőleg összefüggő tettekből és szavakból áll: Isten üdvtörténeti *tettei* kinyilvánítják és megerősítik a tanítást és a szavakkal jelzett valóságokat; a *szavak* pedig hirdetik a tetteket, és megvilágítják a bennük rejlő misztériumot. Az Istenről és az ember üdvösségéről így kinyilatkoztatott mélységes igazság Krisztusban ragyog föl, aki az egész kinyilatkoztatás közvetítője és teljessége.”

A pápa így fejezi be üzenetét: „Szó és csend. A kommunikációra nevelni ezt jelenti: túl a beszéden megtanulni (figyelve) hallgatni, szemlélődni, és ez különösen fontos az Evangélium hirdetőinek. Csend és szó együtt lényes és egymást kiegészítő eleme az Egyház kommunikációs tevékenységének, hogy megújultan hirdessük Krisztust a világnak.”

*Az üzenetet 2012. jan. 24-én ismertette a VR magyar műsora. – Két megjegyzés: 1) *Tömegtájékoztatás* helyett pontosabb a *tömegkommunikáció* használata, hiszen a kapcsolatok kétirányúak: közlés, tájékoztatás és befogadás, válasz, tehát kölcsönösség a személyközi kapcsolatokban. 2). A magyar nyelv gazdagságára utal, hogy a *csend* és *csönd* egyaránt használható.